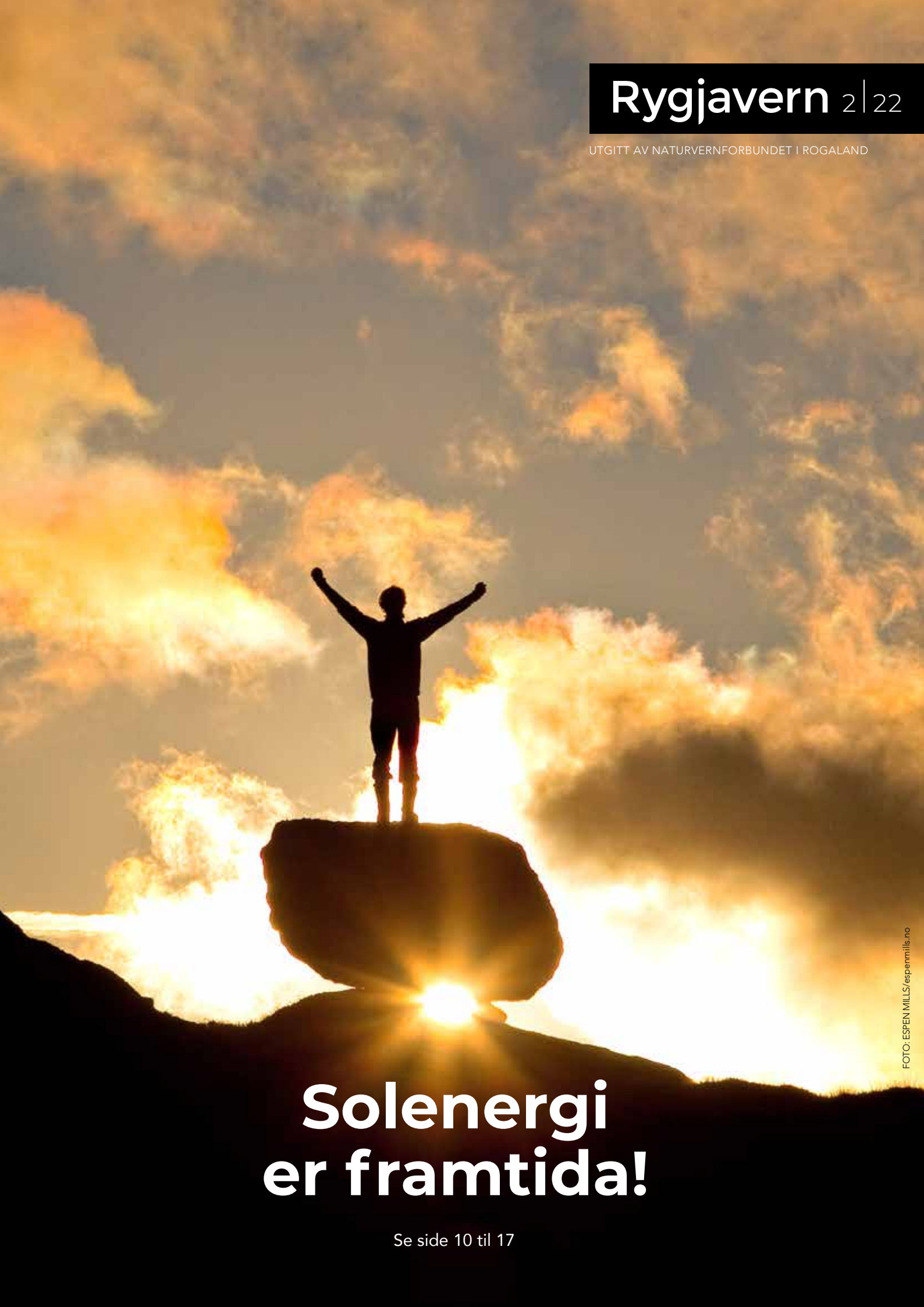

A full-page photograph of a person standing on a large, dark rock. The person is silhouetted against a bright, orange and yellow sunset sky with scattered clouds. Their arms are raised in a 'V' shape, symbolizing triumph or achievement. The sun is low on the horizon, creating a strong lens flare effect.

Solenergi er framtida!

Se side 10 til 17

REDAKSJON Erik Thoring (ansv),
Bodoni AS (layout)
UTGIVER Naturvernforbundet i Rogaland
OPPLAG 2050
TRYKK Bodoni AS
PAPIR RecyStar 100g
Produsert av 100% returfibres

Naturvernforbundet
i Rogaland

Kontoret er vanligvis bemannet mellom
kl.09 og kl.16 alle dager.

ORG.NR. 971 339 993
BESØKSADR Mostun,
Henrik Ibsensgate 59 og 61, 4021 Stavanger
TELEFON 41 68 32 38
E-POST rogaland@naturvernforbundet.no
INTERNETT rogaland-naturvern.no
BANKGIRO 1503.80.05879
GIVERKONTO 3201.41.63327

DAGLIG LEDER
Erik Thoring, tlf 41 68 32 38

STYRELEDER
Hallgeir Langeland, tlf: 930 63 633

LOKALLAG OG KONTAKTER
Haugalandet: Ineke de Rezende, tlf. 98 29 51 47
Strand: Egil Tjensvold, tlf. 51 74 75 20
Nord-Jæren: Erik Thoring, tlf: 41 68 32 38

MEDLEMSKAP
Medlemskap kan tegnes på Mostun natur-
senter eller på naturvernforbundet.no/medlem

Mostun natursenter

Ustillinger og økologisk kafé åpen søndager
kl. 11-15.30 og onsdager kl. 11-13.30.
Utleie av Inge Steenslands hus
se www.rogaland-naturvern.no eller
telefon 97 79 48 16

PUBLIKUMSANSVARLIG
Marit Rakvaag, tlf: 977 94 816

Besøkssenter
våtmark Jæren

BESØKSADR Mostun natursenter,
Henrik Ibsensgate 59, 4021 Stavanger
NATURVEILEDER
Hanne Risanger, tlf. 977 12 253
E-POST post@bvj.no
INTERNETT Facebook: Besøkssenter
våtmark Jæren og www.bvj.no
ORG.NR.: 819 903 492

ROGALAND NATUR OG UNGDOM
Regionsekretær for Rogaland og Vestland
Emma Pedersen, 40 61 42 76
e-post: emmap@nu.no

ANNONSER
Sverre Stakkestad
sverre@gmk.as

Randi Storhaug (foran) er valg til ny nestleder i Naturvernforbundets sentralstyre. Wenche Skorge går inn som fylkeslagets medlem i Naturvernforbundets landsstyre. Foto: Erik Thoring

Randi og Wenche inn i sentrale styrer

Disse dyktige damene skal representere Rogaland i Naturvernforbundets sentralstyre og landsstyre.

Randi Storhaug ble valgt til ny nestleder i sentralstyret der hun skal jobbe tett sammen med Truls Gulowsen (leder), Pernille Hansen (1.nestleder) og resten av styret. Randi har vært med i fylkeslagets styre siden 2016. Hun jobber med landbruk og miljø i Sola kommune, og det skal hun fortsette med i en litt redusert stilling.

Wenche Skorge har også solid erfaring fra Naturvernforbundet, både som styremedlem i fylkeslaget og som medlem av sentralstyret. Wenche har en lang karriere bak seg i oljeindustrien, men nå har hun valgt å bruke krefter og kompetanse på det frivillige arbeidet i Naturvernforbundet. Det er vi glad for!

Wenche går inn som fast medlem i landsstyret med Hugh Clarke som varamedlem.

Dette blir knallbra!

Gjenbruksfest på Torget

Med besteforeldrenes klimaaksjon i spissen arrangerte en rekke miljøorganisasjoner Gjenbruksfest i Stavanger sentrum i mai. En gjeng frivillige fra Naturvernforbundet i Rogaland var med på festen, og stod på stand for å promotere Ta vare på det du har. De ga tips om reparasjon og gjenbruk til publikum. I teltet til Naturvernforbundet fikk gjestene også mulighet til å bytte klær som var rester etter den store klesbyttedagen. På samme stand stod også Miljøagentene.

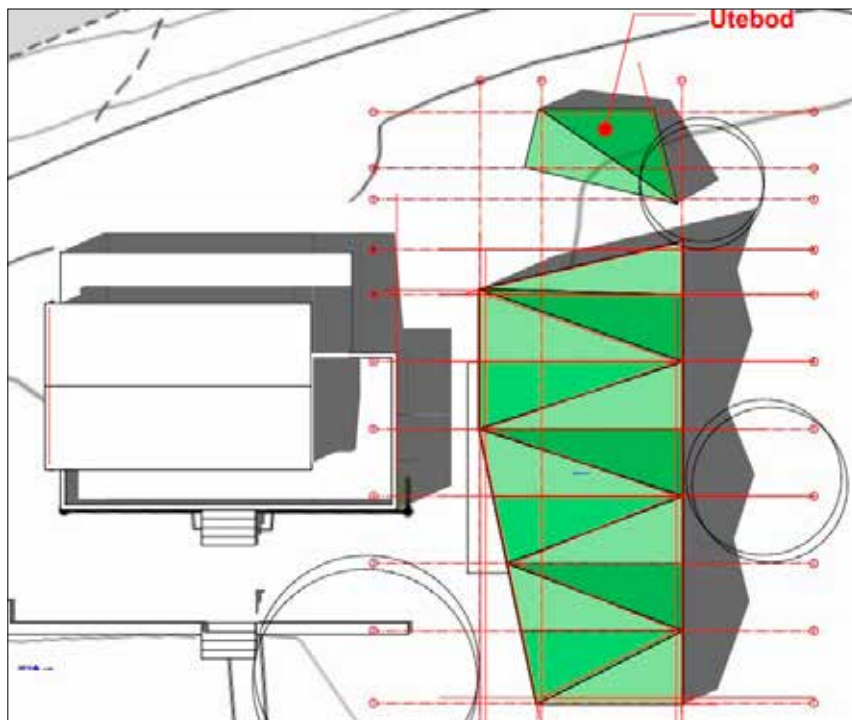

Gjenbruksfest på Torget.
Foto: Karen Anne Okstad

Ny bod på Mostun

Den midlertidige redskapsboden på Mostun skal erstattes med en ny og permanent bod nesten vegg i vegg med Inge Steenslands hus.

Boden er designet av Frode Brurberg fra BARK arkitekter. Han har vært tro mot konseptet for Inge Steenslands hus og brukt de samme takvinkler og samme materialvalg som på moderhuset. Det betyr grønt tak og stående ubehandlet furukledning. Boden vil inneholde et lager på ca 12 kvadratmeter. Det skal brukes til redskaper og utstyr som vi ikke får plass til verken i Mostun eller Inge Steenslands hus. I tillegg vil det være et lager for kafédriften. I bygget inngår også et eget brann-

Inge Steenslands hus får en «baby» i løpet av november. Tegning: Frode Brurberg/BARK.

Når du leser Rygjavern er vi forhåpentlig i gang med å fylle byggegroppen med grunnmur og reisverk. Foto: Erik Thoring

sikret rom med plass til fire dunker for sortering av avfallet. I dag står avfallsdunkene bak et usikret tregjerde. Med flere avfallsdunker får vi økt sorteringsgraden betydelig som det seg hør og bør et naturvernforbund! I den søre enden avsluttes boden med en stilig sittebenk der folk kan nyte sola det meste av dagen.

Den nye boden vil løse lagerproblemet som vi har slitt med i lang tid. I forbindelse med totalrenoveringen av Mostun var det lagt inn to lagerrom i planløsningen. Begge lagerrommene forsvant til henholdsvis ventilasjon og teknisk rom. Boden skal stå ferdig i løpet av november.

– DEILIGE SOPPSUPPA!

Det mente alle som var innom Sopp- og nyttevekstforeningens stand på Frivillighetens dag på Mostun søndag 4. september. Dagen ble arrangert i forbindelse med Frivillighetsåret 2022. I tillegg til Sopp- og nyttevekstforeningen deltok Botanisk Forening, Ornitologisk Forening, Besøks-senter våtmark Jæren og Naturvernforbundet. Mange er litt i villrede om hva

organisasjonene driver på med og om det er mulig å engasjere seg. På Frivillighetsdagen fikk de presentert organisasjonenes ulike tilbud til medlemmer og interesserte. Flere av organisasjonene har tilbud om kurs, foredrag, kartlegging og dugnadsaktiviteter. I det fine været var godt over 100 personer innom Inge Steenslands hus og utstillingsteltet i Mostunhagen.

Sopp- og nyttevekstforeningens stand på Frivillighetens dag 4. september. Foto: Erik Thoring

Det er igjen liv og røre på Mostun

Mostun natursenter er tilbake der vi engang var. Selv om vi fortsatt tilbyr håndsprit, så er det lite som minner om en tid med restriksjoner og meteren. Vi har lagt bak oss en vår- og sommersesong med mye besøk og kjekke aktiviteter!

Frøbiblioteket har hatt sin første dyrkesesong, og det er kjekt å se at det har vært god oppslutning om ordningen. Vi har registrert 105 utlån av frø, og nå gjenstår det å samle inn frø, og gjøre klart til neste års sesong. I tillegg til selve frøbyttet har vi arrangert plantebyttedager både vår og høst, sådag, samt en hagevandring.

Den store klesbyttedagen ble arrangerte sammen med Spire Stavanger i slutten av mars, og over 170 deltagere leverte inn tøy til bytting, og nær 800 plagg byttet eier!

Barnas sommer

For tredje gang arrangerte vi «Sommer ved Mosvatnet» takket være økonomisk støtte fra Stavanger

Elever ved Sandnes læringscenter besøkte Mostun i august. Foto: Sissel Norheim

50 meter lang kø i Mostunhagen i forbindelse med klesbyttedagen. Foto: Martha Villegas

kommune. Normalt er trafikken lav rundt Mosvatnet i sommermånedene, men i år klarte vi å lokke svært mange barnefamilier til aktivitetstilbudet på Mostun. Besøket ble nær doblet i forhold til fjoråret med i alt 506 aktivitetsdeltakere. I tillegg var det et stort antall vanlige kafégjester. Vi har allerede passert totalt antall besøkende og brukere av Mostun

sammenliknet med fjoråret. I 2021 endte vi på 7307 brukere mens tallet ved inngangen til årets høstferie var på 7904 brukere. Det er fortsatt langt igjen til «normalåret» 2019. Da endte det totale besøks- og brukertallet på hele 17 332.

Mose og flaggermus

De frivillige har som alltid stilt opp, og deltok både på store arrangementer,

Mose studeres under mikroskop i forbindelse med mosedagen på Mostun. Foto: Hanne Risanger.

Grillfest på Mostun for styret, ansatte, frivillige og støttespillere. Foto: Sissel Norheim.

Hesjen på Mostun fikk mye oppmerksomhet, særlig fra den eldre garde. Foto: Erik Thoring

Plantebyttedager var et populært tilbud både vår og høst. Foto: Marie Larsen Gellein

Naomi Chevillard (t.v.), head of regulatory affairs i SolarPower Europe sammen med prosjektleder for Solsats, Sissel Norheim. Foto Hanne Risanger

Rekordmange medaljer ble delt ut til deltakerne på sommerens Mosvatnets Mester. Foto: Sissel Norheim

på våronn, sommerens slått og hesjing. I juni kunne vi endelig samle frivillige og bidragsytere til en kjekk grillfest og takke for innsatsen. I tillegg har vi arrangert påske-aktiviteter, mosedag, flaggermusvandring, trekkfugldag og ulike foredrag og frokostseminar. Vi har hatt besøk av Sandnes læringscenter, flyktning enheten i Stavanger, skole-

klasser, turgrupper, SFO-grupper, barnehager, ONS-deltagere og ulike nettverksgrupper.

Medlemsmøter

Det er også stor aktivitet på «gamle» Mostun. Foreningene er tilbake med ordinære medlemsmøter. Det gjelder Norsk Botanisk Forening, Rogaland og Norsk Ornitologisk Forening,

Stavanger og Omegn som har vært med oss siden starten i 2012. I tillegg har Sopp- og nyttevekstforeningen og Besteforeldrenes Klimaaksjon blitt faste brukere av Mostun.

Hurra for normale tilstander og at natursenteret igjen fylles med folk!

Weatherford ryddet plast

Kjell Ravndal i Weatherford med dagens fangst. Foto: Erik Thoring

Oljeserviceselskapet Weatherford Norge markerte Verdens Miljøverndag 5. juni ved å invitere Naturvernforbundet til sitt industri-anlegg på Forus i Sandnes. Vi fikk anledning til å presentere oss og kampanjen "Only 1 Earth" som er verdensmiljødagens slagord. Men først ble 40-50 ansatte sendt ut i nærområdet for å plukke plastsøppel. Det var ikke langt å gå før søppelet dukket opp i kriker og kroker og i busker og kratt. Det ble en fin fangst på nærmere 200 kilo inkludert en stor handlevogn som var dumpet i Foruskanalen. I industrihallen ble det god stemning og applaus da to lag, kontorlaget og verkstedlaget, konkurrerte om montering av flatpakke fuglekasser. Kontorlaget dro i land seieren med 4,11 minutter, med verkstedlaget hakk i hel. Den gode innsatsen fra de ansatte ble honorert med is og grønne T-skjorter påtrykket «Only 1 earth – Verdens miljødag 2022».

Avfallsredning og grovfór i pølser

- Pakk graset i pølser og spar hundrevis av traktoregg, foreslo bonde Lauritz Haarr da Naturvernforbundets plastnettverk besøkte garden hans i høst.

- Jeg sparer 1500 rundballer i året og det gir en stor miljøgevinst og null risiko for plastforsøpling, fortalte Lauritz som la til sparte diesel-kostnader og super grovfórkvalitet ved pakking i plastpølser. Han har lagret hele gardens grovfórproduksjon i tre 50 meter lange pølser som ligger nær driftsbygningen like ved Nordsjøvegen på Haarr.

Plastnettverket som består av fylkeslag og lokallag spredt rundt i landet var samlet til et to dagers seminar på Mostun med marin forsøpling og gift- og plastfrie skoler og barnehager som hovedtema.

En av innleiderne, Tord Tjelflaat fra IVAR hadde mye spennende å by på. Særlig hans fokus på det enorme ombrukspotensialet i Norge og resten av verden, engasjerte deltakerne. IVAR har drevet en populær ombruksstasjon i flere år, men fortsatt går altfor mye av ressursene til forbrenning eller til gjenvinning.

Resultatet av to minutters strandrydding i Kvassheimsbukta. Foto: Erik Thoring

Av 2700 tonn avfall blir bare 700 «reddet» det vil si ombrukt. IVAR vil tilby befolkningen enda bedre ombruksløsninger og jobber med å etablere et stort nytt ombrukssenter på Forus.

Plastnettverket avsluttet to effektive og innholdsrike dager med besøk av Jæren friluftsråds friluftsfyr på Kvassheim der Arve Jaatun informerte om Rydd Norge- Rogaland og Ryddeaksjon Jærkysten.

Lauritz Haarr brenner for «bagging» av grovfór. Foto: Erik Thoring

TAKK for at du rydder
i ditt nærmiljø. Det hjelper!

Full rulle på Orre og Kvassheim

Har du noen gang hørt en flaggermus skrike, eller sett inn i et helt levende humlebol? Etter to lange år med restriksjoner er Besøks-senter våtmark Jæren (BVJ) endelig tilbake for fullt med arrangementer og undervisning ved Friluftshuset på Orre og Friluftsfyret Kvassheim.

Hvordan høres egentlig en flaggermus ut? I månedsskiftet juni-juli hadde BVJ besøk av flaggermus-ekspert Leif Gjerde fra Nordisk Informasjonssenter for Flaggermus ved alle våre tre delsentre. Foredrag om flaggermus etterfulgt av flaggermus-vandring var interessant for både store og små. Høydepunktet for mange var «batdetektoren», et apparat som fanger opp og «oversetter» flaggermusens ultralyd til noe vi mennesker kan høre når de flyr forbi i mørket på jakt etter mat.

Humler som suser

I september har om lag 180 elever fra tredje klasse i Klepp kommune fått lære mer om humler på Friluftshuset

Fine humler av Oreokjeks. En mulig ny art? Foto: Oddrun Aksnes

Kjekt å fange humle på Orre. Humlene får friheten igjen, bare så det er sagt. Foto: Hanne Risanger

huset på Orre. Elevene har fått bygge humlekasser, og fått kikket inn i et levende humlebol – til begeistring for både store og små. Humlejakt i vegetasjonen rundt parkeringsplassen var også veldig spennende – selv om fangsten var varierende.

Plast på avveie er et økende problem, som stadig får mer oppmerksomhet. Sammen med Jæren Friluftsråd og kunstnerduoen

Prestgaard/Andersen har elever fra Klepp kommune fått laget nydelige kunstverk av plastbiter gjennom opplegget «Verken fugl eller fisk». Bildene blir til fugl, fisk og annet man kan se eller finne på strendene eller i havet langs Jærkysten.

Plastplukking

Elevene lærer også om de viktige verneområdene og våtmarksområdene

Denne vakre toppsykkeren er laget av plastbiter. Foto: Hanne Risanger

Alt skal opp! Elevene har funnet en jernstang på Orrestranda som graves opp og ut av sanden. Foto: Hanne Risanger

Naturveileder Hanne Risanger (t.h.) får kyndig hjelp til snekring av humlekaske på Orre.

Våtmarksutstillingen sto trygt og godt på friluftshuset Orre i sommer. Foto: Erik Thoring

Etter fire dager blåste våtmarksutstillingen på Kvasheim over ende.

rundt Friluftshuset på Orre. Mere plastundervisning ble det også i samarbeid med Jæren friluftsråd på Kvasheim fyr under Strandryddeuka, hvor elevene fikk lære om plast i havet og være med å rydde deler av Jærkysten.

Utstilling om våtmark

Uteutstillingen om restaurering av natur i Rogaland ble flyttet fra

Mostun til Kvasheim i april. Levetiden var kort. Etter fire dager kom det inn uvær med sterke vindkast og det tålte ikke utstillingen tross solid forankring. Utstillingen ble ikke skadet, og kunne settes opp igjen, denne gang inne i friluftshuset på Orre. Der har den stått hele sommeren.

Utstillingen kan forøvrig lånes gratis. Vi sørger for transport og montasje.

Ta kontakt med naturveileder Hanne Risanger hanne@bvj.no om det er av interesse for deg.

Den fornybare framtiden på kommunale tak

Solenergi er i skuddet som aldri før, og kommunene på Nord-Jæren er på ballen. Flere kommuner har installert solenergianlegg på sine bygg med gode resultater, og tidligere i høst fikk Stavanger, Sandnes og Sola vist fram noen av anleggene.

På vegne av Klimanettverk Jæren arrangerte Naturvernforbundet i Rogaland i september en studietur om solenergi for nettverkets medlemmer. Sju kommuner, samt Statsforvalter og fylkeskommune deltok på turen der målet var å lære mer om bruken av solenergi på ulike kommunale bygg, og hvordan dette kan samspille med andre fornybare energisystemer.

Vi startet med Stavanger kommunes satsing på solenergi, og miljøvernssjef Jane Nilsen Aalhus presentert en mulighetsstudie for

solenergi på kommunens egen byggmasse. Studien er utført av rådgivingselskapene NIRAS og Multiconsult. Stavanger kommune har en bygningsmasse på ca 760 bygg med en samlet grunnflate på ca 750 000 kvm. Av den totale byggmassen ble 370 bygg kartlagt. Byggene som ble utelatt fra studien er bygg som er vernede og fredete, midlertidige bygg, småbygg som lagerskur, vognskur og garasjer, samt bygninger med takflater som enkelt kan bli utsatt for hærverk.

91 bygg i grønn kategori

De 370 byggene ble så sortert etter lønnsomhets kategorier basert på krav til internrente, og sortert etter trafikklyssystemet. Bygg i grønn kategori har en internrente på over 4%, bygg i gul kategori har en internrente på mellom 2,5-4%, mens bygg i rød kategori har en internrente på under 2,5%.

Studien viste at 91 bygg havnet i grønn kategori. Studien er utført med en strømpris på 45 øre/kWh ved salg og 80 øre/kWh ved kjøp. Faktisk

Gabriele Brennhaugen, Marie Aakre og Anne Zimmer Jacobsen på taket på Kjerrberget ungdomsskole.

prisnivået er i dag er langt høyere, og med dagens priser ville langt flere havnet i grønn kategori. Status på satsingen nå er at kommunen jobber med å klargjøre anbud for 40 av prosjektene i grønn kategori.

Solceller i fasadene

Zakarias Chibssa er prosjektleder i Stavanger kommune og han la fram planene for bruk av solenergi i rådhuset og prosjektene i Mosvangen. Rådhuset er et renoveringsprosjekt der solceller blir brukt som fasademateriell. Planen er at solcellene skal dekke 25% av byggets strømbehov.

Ved Mosvangen planlegges det for bygging av barnehage og dag-aktivitetssenter. Dette er nybygg

Solfangeranlegget og fyringsanlegget (bildet) «snakker» sammen slik at skolen blir varmet opp på den måten som er mest effektiv. Foto: Gabriele Brennhaugen.

der det planlegges med solceller både integrert i fasaden, på taket og på støyskjermingen som skal settes opp langs veien.

Energibrønner og batteripakke

Studieturen gikk videre til Rennesøy helse- og omsorgssenter. Her er solcelleanlegg lagt på eksisterende bygg, og anlegget er koblet til batteripakke. Batteripakken fungerer som nødaggregat ved strømbrudd og bidrar også til effektavlastning. Sigve Østhus er driftsoperatør og viste oss rundt.

Videre gikk turen til Kjerrberget ungdomsskole i Sola. Dette er et nybygg, og prosjektleder Gudrid Dahl fortalte om energivalgene som er tatt på skolen. Her er det lagt solceller som dekker store deler av strømforbruket. Det er også 8 energibrønner som dekker store deler av både varme- og kjølebehovet ved skolen. I tillegg er det gjort flere designvalg som bidrar til fornuftig energibruk.

Solfangere på Øygard skole

Vi rundet av turen på Øygard ungdomsskole i Sandnes. Skolen har lagt 100 m² med solfangere på taket. I tillegg til solfangeranlegg er det et biogassdrevet fyringsanlegg. Med svømmebasseng i bygget er det behov for mye oppvarming av både bassengvann og tappevann. Solfangeranlegget og fyringsanlegget «snakker» sammen slik at skolen

til enhver tid blir varmet opp på den måten som er mest effektiv. Eilif Dahle fra Gasskompetanse viste oss rundt på taket mens energirådgiver i Sandnes kommune Falk Trautvetter viste det tekniske anlegget.

Solfangere på Øygard ungdomsskole i Sandnes. Foto: Gabriele Brennhaugen

HØSTENS PROGRAM I STAVANGER

Torsdag 10. november, kl.19–20

Om folkeforskning og fuglekikking
v/ forsker Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo
Mostun natursenter

Lørdag 5. november, kl.11–15.30

Dugnad, Store Marøy/Breivik båthavn

Lørdag 12. november, kl.12–14

Lansering av barneboka «De fryktelige plasttollene» v/ forfatter Leif Arild Steen og illustratør Hilde Thomsen
Mostun natursenter

Torsdag 17. november, kl.19–20

Ørretvandring
Møllebekken

Torsdag 24. november, kl. 19–20

Hva skjedde da vi temmet villaksen?
v/forfatter Simen Sætre
Mostun natursenter

Lørdag 3. desember kl.11–15.30

Dugnad, Store Marøy/Breivik båthavn

Torsdag 8. desember kl. 19–20

Liv og død på hettemåkeholmen
v/forsker Sindre Molværsmyr,
Norsk institutt for naturforskning
Mostun natursenter

Lørdag 10. desember kl. 08.15–09.30

Morgenkråketur og småkråkemorgen
Mostun natursenter

Søndag 11. desember kl. 11–15.30

Juleverksted
Mostun natursenter

Detaljert informasjon om arrangementene finner du på Facebook-sidene til Naturvernforbundet i Rogaland og Besøkssenter våtmark Jæren.

Åpningstider desember
Mostun natursenter

Mandag, onsdag og fredag, kl. 11 – 13.30
Søndag, kl 11 – 15.30

Vi er en del av løsningen!

Nyttige produkter for
fremtidens nullutslippssamfunn

Den norske landbaserte industrien foredler fornybar energi til produkter som er kritiske innsatsfaktorer i det grønne skiftet, og vi er godt i gang med å ta ned våre egne klima- og miljøfotavtrykk ytterligere.

Eramet Norway, som eier mangansmelteverk i Sauda, Porsgrunn og Kvinesdal, har investert nærmere tre milliarder kroner siden 2000 for å videreutvikle verkene. Og vi har planer om mer!

Våre store ambisjoner krever et høyt kompetansenivå. Hos oss i Eramet Norway jobber mer enn 530 dyktige fagarbeidere, spesialister og ledere, og vi kommer til å trenge mange nye medarbeidere i løpet av de neste årene. Har du lyst å bli en av oss og bli med på den spennende utviklingen som vi står overfor?

Følg oss på LinkedIn
www.eramet.no

eramet

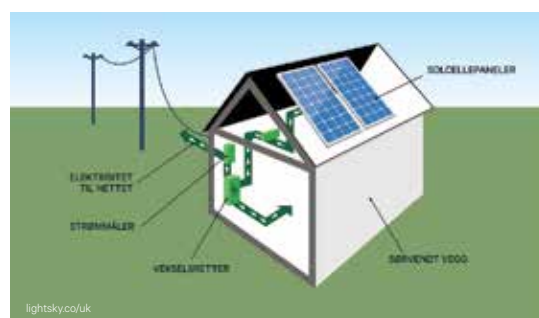
Hva er solenergi?

Solenergi omfatter både solcelleanlegg og solfangeranlegg. Begge systemene kan fås både som utenpåliggende elementer eller de kan integreres i tak eller fasade og erstatte andre bygningsmaterialer.

Solceller omgjør sollyset til elektrisk energi. De aller fleste solceller er laget av grunnstoffet silisium som absorberer sollyset og skaper en elektrisk ladning. Energien sendes ut fra solcellens pluss- og minus-poler.

Mellom solcellepanelene og sikringsskapet er det en vekselretter som omgjør likestrømmen fra solcelle-anlegget til vekselstrøm. Vekselstrøm brukes i boligen, og overskuddet kan leveres til nettet eller lagres i et batteri.

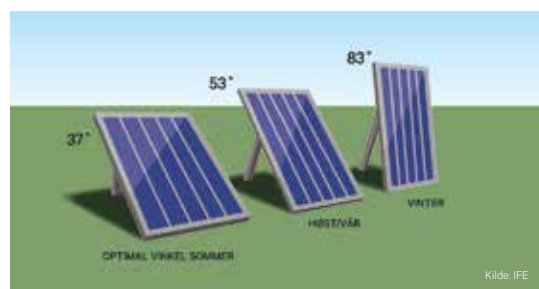

Solfangere nytter strålingsenergi fra sola til varme. Varmen blir fraktet med væske eller gass til et varme-lager/akkumulatortank. Varmen fra akkumulatortanken transporteres videre til radiatorer, gulvvarme eller varmt-vannstank.

Dersom en har behov for varme er det fordelaktig å bruke energien fra sola direkte i et varmesystem fremfor å gå veien om strøm.

Nyttig å vite:

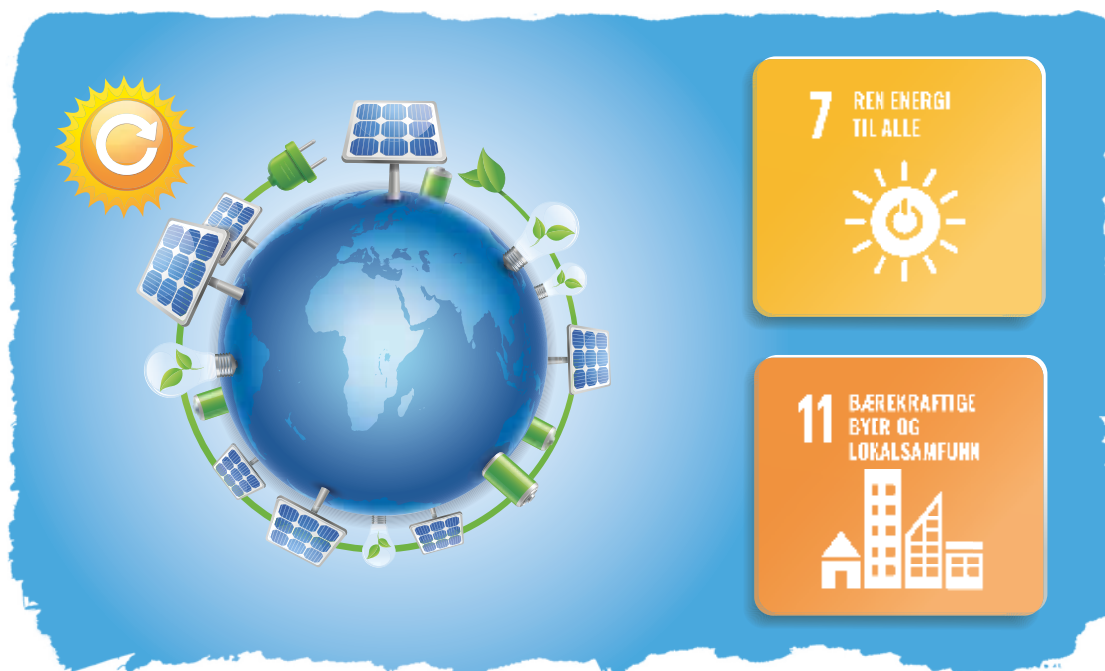
Kilowattpeak (kWp) er en enhet for å måle produksjons-kapasitet i solkraft. Enheten beskriver hvor mye effekt som leveres fra et anlegg under standard testforhold. Innstråling, temperatur, refleksjon og skyggeforhold spiller inn på faktisk leveranse. Disse faktorene varierer gjennom dagen og året, spesielt her i Norge.

Interessert i mer informasjon? Ta kontakt med prosjektleder i Solsats.

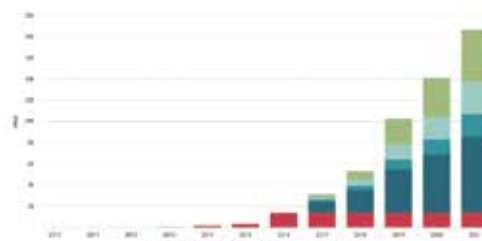
Hvorfor bør vi satse mer på solenergi?

Solen er en gratis, miljø- og klimavennlig energikilde som kan høstes og benyttes lokalt både til varme- og strømproduksjon. Økt bruk av solenergi også i Norge støtter opp under FNs bærekraftsmål.

Hvor står Norge i satsingen på sol?

Solenergi ligger an til å bli den største aktøren i det globale kraftmarkedet de neste tiårene og vi ser en vekst også i Norge. Vi henger likevel etter land det er naturlig å sammenligne seg med. Både Sverige og Danmark installerer mer solenergi hvert år enn Norge samlet sett har installert.

Utvikling av solenergi i Norge fra 2010 - 2021. Kilde: NVE

9 av 10

nordmenn mener bruken av solcelleanlegg i bygg bør økes for å redusere utslipp av klimagasser.

* Veikart for den norske solkraftbransjen mot 2030. Solenergiklyngen

Hvorfor solenergi i Norge?

Solenergi er den fornybarsatsingen klart flest mener bør prioriteres i klimaarbeidet. En million nordmenn har allerede vurdert å installere solcelleanlegg*. Solenergianlegg er konkurransedyktig og reduserer strømregningen til både små og store strømkunder. Solfangere kan bidra effektivt til å redusere energi-regningen til oppvarming, avlaster el-nettet og bidrar på den måten positivt i elektrifiseringen av samfunnet. Anlegg kan integreres på eksisterende bygninger og krever derfor ikke nye arealer.

Prosjekt Solsats drives av Naturvernforbundet i Rogaland med støtte fra Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune.

Hvor mye kan et anlegg produsere?

Illustrasjon: Ståle Ådland

Hvert år mottar jorda 15 000 ganger mer energi fra solen enn det jordens befolkning bruker. Selv i Norge gir solen 1500 ganger mer energi enn det vi bruker.

Definisjoner og nøkkeltall:

Kilowattpeak (kWp)/wattpeak (Wp) = produksjonskapasitet i solkraft

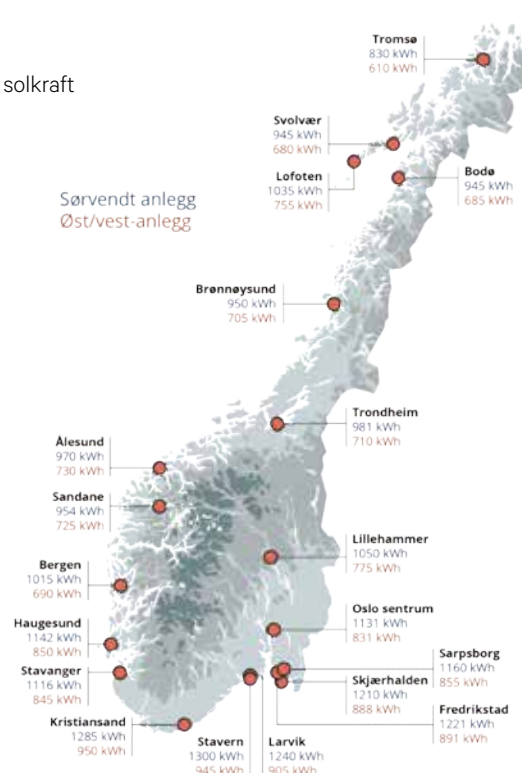
Kilowattimer (kWh) = energi fra anlegget

I Norge vil et solcelleanlegg normalt levere 650-1000 kWh pr kWp i året, mens et solfangeranlegg leverer 300-500 kWh varme pr m² solfangerareal.

For en enebolig med 20 000 kWh i strømforbruk i året, vil et solcelleanlegg bestående av 20 paneler med 400 Wp produsere nok strøm til å dekke 25 % av strømforbruket.

Ca 70 % av energibehovet i en bolig er knyttet til oppvarming. Et solfangeranlegg vil kunne dekke opp mot 50 % av det totale oppvarmingsbehovet. Dette vil redusere både energi- og effektbehovet i boligen.

Takk til bidragsytere:

Årlig forventet energiproduksjon pr kWp basert på solinnstråling i Norge. Illustrasjon: Delta V

Spar strøm – redd natur!

SPAR STRØM – REDD NATUR er et samarbeidsprosjekt mellom organisasjonene i Forum for Natur og Fritidsliv Rogaland, og ble gjennomført i perioden mars til august. Tanken bak prosjektet var å vise frem gode sparetiltak som kan redusere forbruket og behovet for å bygge ned natur.

31. mars gikk startskuddet med en foredragsrekke som rettet søkelys på mulighetene for energisparing- og effektivisering, samt lokal produksjon av fornybar energi. Målgruppen var husholdningene. Sveinulf Vågene snakket om at vi må få på plass en energipolitikk på naturens premisser, og som er til det beste for både klima, naturmangfold, mennesker og næringsliv. Norge har høyt kraftforbruk pr. innbygger, og spare- og effektiviseringspotensialet er stort i husholdninger og bedrifter.

Rune Folkvord fra Naturvernforbundet i Strand brukte sin egen bolig som eksempel. Han har bygget et lavenergihus med god komfort og et årlig energiforbruk på under 7000

Solenergi øker mest i verden, fortalte prosjektleder i Solsats, Sissel Norheim. Foto: Erik Thoring

Fornøyde vinnere av energisparkonkurransen ble premiert på hagefesten på Mostun 28. august. Foto: Sissel Norheim

kWh! Tak og vegger er godt isolert, han har en luft- til- vann varmepumpe, solfangere og andre løsninger som bidrar til et minimalt energiforbruk.

Sissel Norheim i Naturvernforbundets prosjekt Solsats presenterte deretter mulighetene som ligger i solenergi i private hjem. Solenergi er den raskest voksende aktøren i det globale kraftmarkedet. Det er stadig flere som ser fordelene av å eie sitt eget kraftverk på taket.

Tor Eggebø presenterte potensialet

som ligger i grunnvarme. I Norge brukes ca halvparten av elektrisiteten til oppvarming. Ved å bore en brønn under eller ved siden av egen bolig eller arbeidsplass kan en erstatte elektrisitet med varme fra grunnvarmeanlegget.

Kvelden ble rundet av med lansering av konkurransen Del dine beste sparetips! I denne konkurransen etterlyste vi alle de gode tiltakene som gjøres i de tusen hjem, skoler, barnehager og arbeidsplasser for å spare strøm og utnytte energien mer effektivt.

Smoothiesykkelen var et populært innslag på Mostun. Foto: Heidi Karlsen

I juni fulgte vi opp med et frokostseminar med tittelen Bli en energismart bedrift! Vi hadde med oss Grønn by som arrangør og medlemmer i Grønn bys nettverk viste fram gode eksempler. Stavanger-regionen havn ved Åsta Vaaland Veen fortalte hvor systematisk de jobber for å optimalisere sitt energi- og effektbehov. – Vi står midt oppe i en dekarbonisering av hele transportsektoren, og dette vil kreve mye strøm. Det må vi som havn tilrettelegge for, sa Vaaland Veen.

Kampanjens logo laget av illustratør Ståle Ådland.

Havnen har jobbet systematisk med energikartlegging av egne bygg og satt i gang flere oppgraderinger som sparer både strøm og effekt, blant annet etterisolering, nye vinduer, nytt ventilasjonsanlegg, ny belysning, vannbåren varme, varmepumper og endring av kjøleanlegg.

Miljøvernssjef i Stavanger, Jane Nilsen Aalhus, presenterte en mulighetsstudie som nylig er gjort for solenergi på kommunale bygg. Samtlige av kommunens 760 bygg er vurdert, og 360 bygg ble valgt ut for nærmere kartlegging. Konklusjonen

er at 91 bygg i kommunen egner seg for lønnsom produksjon av solenergi med en energipris på 45 øre/kWh.

Søndag 28. august inviterte vi til energidag og hagefest på Mostun, og her ble vinnerne av energisparekonkurransen premiert. På hagefesten la vi opp til ulike aktiviteter som ikke krever tilført energi som gjestene kunne bli med på. Her var konglekasting, drageflygning og andre hageleker. I tillegg kunnen en trekke opp strikkmotor på småbåter og trø opp masse deilig smoothie på smoothiesykkelen.

Del dine beste sparetips!

Her er noen av energisparforslagene som kom inn:

- Innfør støttetiltak som premierer energisparing, ikke slik som nå når de som bruker mest strøm, får mest støtte. Kanskje et to-prissystem der en minimumspakke med strøm (pr husstand) er rimelig, men alt overforbruk er dyrt
- Tørk klær ute, eller på tørkestativ på badet eller i rom med varmtvannsbeholderen.
- Samkok grønnsaker eller bruk dampkoker
- Bruk forkle! Da unngår du

flekker på klær, og trenger ikke vaske så ofte.

- La elbilen stå- velg heller å trå (eller gå)!
- Varm kun rom du oppholder deg i. Hold dørene mellom rom lukket.
- Vask fulle maskiner
- Sparebelysning overalt, inne som ute
- Gå med ull. Bærekraftig, varmt og behagelig- da behøver du mindre varme i huset og ull trenger ikke å vaskes så ofte.
- Luft ut kort og effektivt.
- Vær kjapp i dusjen
- Skru av lys på rom man ikke er i.

Rogaland på kryss og tvers

STAVANGER: Sitka i lyngheia

Villsauene på Marøy klarer ikke å bekjempe sitkgranene som spres i lyngheia. Da må dugnadsgjengen trå til. Lørdag 1. oktober dro 14 unge og godt voksne ut til øya utrustet med greinklippere. I løpet av noen timer ble 170 grantrær fra 50 til 150 cm kappet og samlet.

Lynghei på Marøy rensket for sitkagran.
Foto: Erik Thoring

Kart testsenter Karmøy Vindturbiner i fugletrekkerte.

KARMØY:

Vindkraft i fuglenes trekkroute
Selskapet MetCentre AS har fått tillatelse fra NVE til å utvide eksisterende demoanlegg for flytende vindkraft fra tre til syv turbiner. Anlegget ligger 200 meter vest av Søre Karmøy. Statsforvalteren og FNF Rogaland viser til at utbyggingen ligger i influensområdet til en svært viktig trekkroute for mange fuglearter, hvor flere er trua av utrydding. NVE vedtaket er påklaget til OED.

BJERKREIM:

Ingen vindkraft på Faurefjell
500 meter høye Faurefjellet i Bjerkreim får bevare sin majestetiske natur uten 200 meter høye vindturbiner. I juni vedtok kommunestyret i Bjerkreim med ni mot åtte stemmer at Norsk Vind Energi ikke får utsatt frist til ferdigstilling av det planlagte anlegget. Hvis OED og Regjeringen holder hva det har lovet om tilnærmet lokal vetorett i vindkraftsaker, er det game over for vindkraftselskapet.

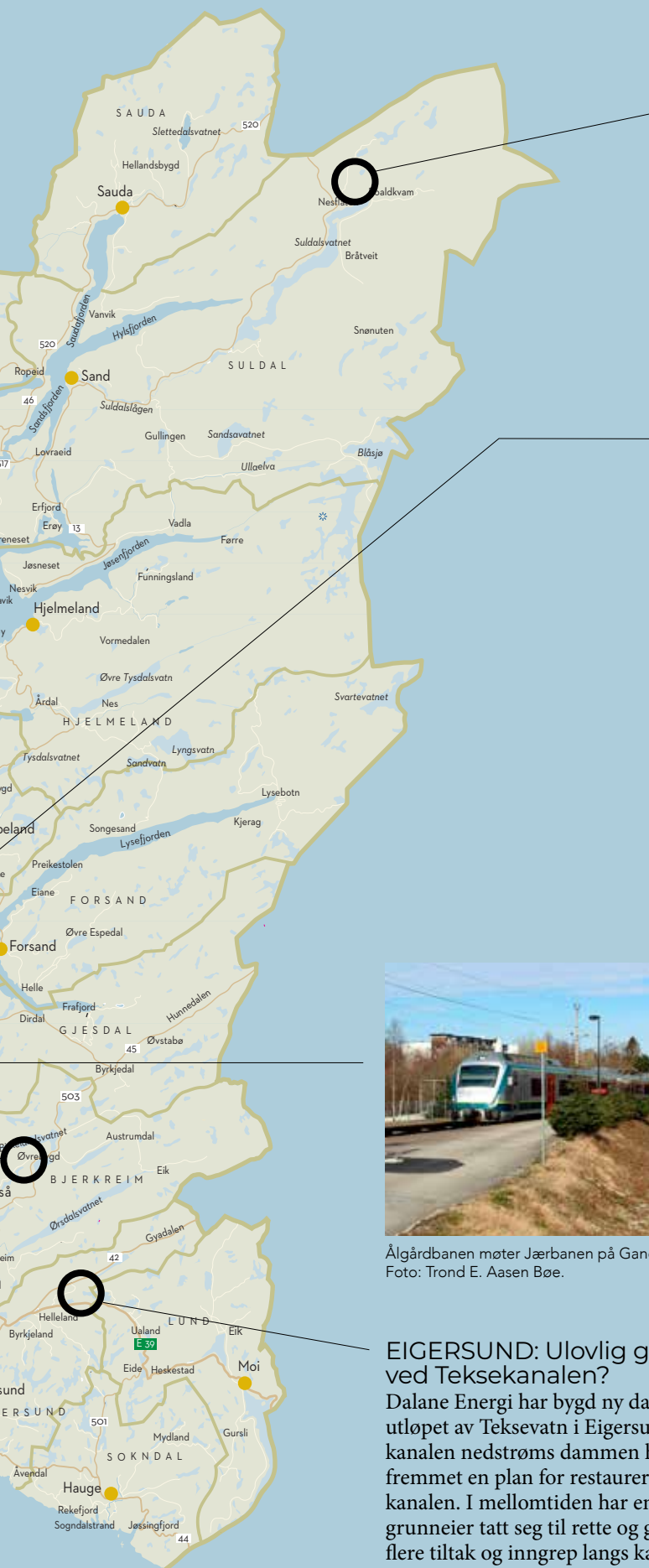

Bonde Ola Austbø vil ha ny kraftlinje i sjøen.
Foto: Erik Thoring

RENNESØY:

Ny kraftlinje må i sjøen
Grunneiere, fastboende og hytteeiere har gått sammen om å protestere mot Lnett sitt forslag om å bygge en ny 132 kV kraftlinje over det vakre og verneverdige kulturlandskapet på Austbøheia. Lokalbefolkningen mener linja må gå i sjøkabel mellom Finnøy og Nordbøvågen. Naturvernforbundet er enig.

RØLDAL/SULDAL:

Skuffande frå Lyse Kraft DA

Tilbakeføring og restaurering av natur må vera eit absolutt krav dersom det blir sett i gang ombygging av dei gamle kraftanleggene i Røldal og Suldal. Lyse Kraft DA har signalisert at dei er interessert i å bruka inntil 5 milliarder på oppgradering av anleggene. Planane dei har presentert for Røldal Grunneigarlag er dessverre lite bra for Røldal og for naturen.

SANDNES: Granryddedag på Gramstad

Naturvernforbundet i Rogaland og NATUREco arrangerte i september dugnad på den store granryddedagen. På Gramstad i Sandnes luket gjengen bort 3 år gamle sitkagran i et hogstfelt. På få timer fikk de bort 13500 planter, eller 9 fulle sekker med gran!

Fangsten på Gramstad. Foto: NATUREco

Ålgårdbanen møter Jærbanen på Ganddal. Foto: Trond E. Aasen Bøe.

GJESDAL: Vil droppe Ålgårdbanen

Jernbanedirektoratet mener det er ulønnsomt å gjenåpne Ålgårdbanen og foreslår at banen tas ut av jernbanenettet. Det vil i så fall bety at jernbanetraseen blir frigitt til andre formål. Naturvernforbundet, Ålgårdbanens Venner og For Jernbane mener gjenåpning av Ålgårdbanen er framtidsrettet, klima- og miljøvennlig og lønnsomt.

EIGERSUND: Ulovlig graving ved Teksekanalen?

Dalane Energi har bygd ny dam ved utløpet av Teksevatn i Eigersund. I kanalen nedstrøms dammen har selskapet fremmet en plan for restaurering av kanalen. I mellomtiden har en lokal grunneier tatt seg til rette og gjennomført flere tiltak og inngrep langs kanalbredden. Naturvernforbundet reagerer på inngrepene og har kontaktet NVE.

Omfattende graving og fjerning av kantvegetasjon nedstrøms Teksevatn.

Frykter omfattende vegbygging i uberørt

Landbruksdirektoratet har endret spillereglene for godkjenning av landbruksveger. Dette åpner for en omfattende nedbygging av uberørt natur.

Fram til nå har grunneier måttet godtgjøre at investering i vegbyggingen må være regningssvarende. Det vil si at inntektene som veien utløser må være minst 50 prosent av kostnadene ved vegbyggingen. Det kan typisk dreie seg om uttak av skog, nydyrking eller andre landbruksrelaterte tiltak.

Nå har Landbruksdirektoratet fått «ei ny forståing» av landbruksvegforskriften i jordlova. Hvor denne nye forståingen kommer fra eller er begrunnet med, sier direktoratet ingen ting om. Konsekvensen er imidlertid dramatisk. Den nye tolkningen betyr at det er selve bruken av vegen som skal være regningssvarende. Det betyr at enhver bruk av vegen som kaster noe av seg er regningsvarende og dermed åpne for en utstrakt bygging av fritidsveger i uberørt natur.

Massivt inngrep i vakkert kulturlandskap ved den fraflytta gården Helgaland i Hjelmeland.

Lovligheten av Hovdestølvegen i Hamrabø er ikke endelig avgjort. Likevel fortsetter byggingen.

Hamrabø i Suldal

Det er to byggesaker fra Suldal som fått Landbruksdirektoratet til å endre praktisering av regelverket. Det ene saken gjelder en 1050 meter lang veg til Hovdestølen i Hamrabøheia. Grunneier har tidligere søkt og fått avslag (2011) på en tilsvarende veg i samme område. I 2019 startet grunneier bygging av Hovdestølvegen uten å ha søkt om løyve. Etter pålegg fra kommunen søkte han løyve til bygging av enkel traktorveg og fikk det. Naturvernforbundet påklaget

vedtaket, men før klagen ble behandlet omgjorde Statsforvalteren i Rogaland byggeløyvet. Omgjøringsvedtaket ble påklaget av grunneier og Landbruksdirektoratet har instruert Statsforvalteren om å gjøre om sitt omgjøringsvedtak.

Erfjord i Suldal

Den andre saken gjelder en 4, 6 kilometer lang landbruksveg fra Aas/Bogland i Erfjord til Samlingsdal 600 meter over havet. Grunneierne fikk kommunalt byggeløyve,

natur

Ved bygging av enkel traktorveg skal vegen tilpasses terrenget. Da skal man gå rundt fjellet og ikke spreng seg gjennom som ved Helgaland.

I 2016 ble det tillatt bygging av landbruksveg langs det verna Hamrabøvassdraget. Vegen til Hovedstølen kommer i tillegg.

Naturvernforbundet klaget og Statsforvalteren omgjorde byggeløyvet. Avslaget ble klaget til Landbruksdirektoratet som etter «ny forståing» av landbruksvegforskriften har instruert Statsforvalteren om å annullere omgjøringsvedtaket.

Fritt fram

Naturvernforbundet mener at senkningen av terskelen for bygging av såkalte landbruksveger kan føre til omfattende nedbygging av uberørt natur. Det betyr fysiske inngrep, tap

av naturopplevelse, skade på friluftsliv og fragmentering av sammenhengende naturområder. I tillegg innebærer fritidsveiene introduksjon av motorisert ferdsel. Det er en sterkt betenkelig utvikling i en tid der vi har en global naturkrise som norske myndigheter må møte med sterkere restriksjoner på nedbygging av natur, ikke det motsatte. Den største årsaken til tap av arter er arealinngrep og ødeleggelse av natur.

Naturvernforbundet har påklaget de to sakene i Suldal til Landbruksdirektoratet.

Helgaland i Hjelmeland

I Hjelmeland har turgåere på stien fra Kleivaland til Trodla-Tysdal med forferdelse registrert en bilveg som skjærer seg gjennom det vakre

kulturlandskapet til den nedlagte gården Helgaland. Søk i Hjelmeland kommune viser at grunneiere har fått tillatelse til å bygge 2000 meter enkel traktorveg fra Ritland via gården Kløv og til Helgaland. Et så inngripende prosjekt er vedtatt administrativt. Ingen politisk behandling eller offentlig høring. Statsforvalteren har hatt anledning til å gripe inn, men har ikke gjort det.

Veien skal brukes til landbruksformål, -dyrking, beite og skogsdrift. Helgaland-gården har vært fraflyttet i flere tiår.

Naturvernforbundet mener vei-prosjektet ikke tilfredsstiller kravene i vegforskriften og at vegen er bygd i strid med byggeløyvet om enkel traktorveg.

Frokostseminar om oppdrett

Fortellingen om oppdrett trenger motforestillinger. Slik tenkte vi da vi inviterte Stavanger-politikere til frokostmøte om temaet 17. oktober. Samme dag var 27 politikere invitert med på befaringsanlegg til Grieg Seafood.

Men responsen fra politikerne var skuffende. 19 av 27 politikere hørte vi ikke et ord fra. To politikere takket for invitasjonen og beklaget at de ikke kunne komme. MDG stilte på frokostseminaret med fem politikere fra formannskap, UMS og UBS. Venstre var påmeldt med en som måtte trekke seg på grunn av sykdom.

På frokostmøtet informerte følgende innledere om miljøutfordringer og utviklingsmuligheter i oppdrettsnæringen: Kjetil Nilsen fra Naturvernforbundet, Oddvar Vermedal fra Norges Jeger- og fiskerforbund og Pål Mugaas fra Norske Lakseelver.

Innledere og deltakere på frokostseminaret, f.v. Håkon Fossmark (MDG), Pål Mugaas (Norske Lakseelver), Oddvar Vermedal (NJFF), Tore Gilje (NJFF), Thomas Bendiksen (MDG), Kjetil Nilsen (Naturvernforbundet), Rune Askeland (MDG), Hallgeir Langeland (Naturvernforbundet), Ingvild Sørensen (MDG) og foran Daria Maria Szymaniuk (MDG) Foto: Espen Mills

Vil du støtte oss med din grasrotandel?
NATURVERNFORBUNDET I ROGALAND

Grasrotandelen Org.nr: 971339993 Norsk Tipping

Slik kan du støtte vårt arbeid!
Bli naturvernfadder ved å sette inn et fast månedlig beløp på vår giverkonto nr. 3201 41 63327.

Takk for at støtter naturvernarbeidet i Rogaland!

Historien om **DE FRYKTELIGE PLASTOLLENE**

SPINNLOEYEN (OG NYTTIG!)

Til salgs på Mostun natursenter

► NY BOK UTE NÅ!
Smikkloeyen eventyrbok av Leif Arild Steen og gjennomillustrert av Hilde Thomsen

Sannsynligvis årets morsomste og viktigste julegave!

Liv og død på Måkeholmen i Mosvatnet

Ulike predatorer har forsynt seg grovt av egg og unger på hettemåkeholmen i Mosvatnet. Forsker Sindre Molværsmyr i NINA mistenker mink, rotter og sildemåke som synderne.

Sindre har kartlagt Måkeholmen som er den største hettemåkekolonien i Rogaland. Det har han gjort med hjelp av kameraovervåkning og dronefoto. Prosjektet er i samarbeid med Naturvernforbundet og finansiert av Stavanger kommune og Miljødirektoratet/Statsforvalteren i Rogaland.

Droner er et uvurderlig verktøy i kartleggingen av sjøfuglbestandene. Her kjører Sindre Molværsmyr en drone over Måkeholmen i Mosvatnet. Foto: Erik Thoring

364 reir

Første dronefoto tatt 18. mai viste at det var 364 reir på Måkeholmen. Det er en nedgang fra 2021 da Sindre estimerte 403 reir basert på dronefoto tatt samme dato.

27. juni registrerte han 185 synlige unger på dronebildene. Det gir en ungeproduksjon på minst 0,5 unger per reir. Det er mindre enn hva man trenger for å opprettholde en stabil bestand (0,7-1,0 unger per reir). Tallene viser at rovdyr (predatorer) forsyner seg av egg og unger. Kameraovervåkingen sammen med observasjoner og hendelser tyder på tre syndere:

Mink, rotter og sildemåke

En streifmink var trolig innom holmen i begynnelsen av juni og forsynte seg av måkeunger. Et par sildemåker som har oppholdt seg ved kolonien i hekketida har trolig også forsynt seg fra kolonien. I tillegg ble det funnet et stort antall egg med tannmerker hvilket indikerer rotter.

- Predatorpresset på Måkeholmen kan reduseres ved å sette ut feller beregnet på rotter og mink. Det vil kunne øke hekkesuksessen betydelig, fastslår Sindre Molværsmyr i Norsk Institutt for naturforskning (NINA).

Foredrag 8. desember

Torsdag 8. desember kommer Sindre til Mostun natursenter for å presentere sine resultater fra årets hettemåkeundersøkelser i Mosvatnet og flere andre lokaliteter på Jæren. Blant annet Siriskjær utenfor Bjørnøy i Stavanger som er en ny lokalitet de siste to årene. Han har også gjort registreringer av andre hekkende sjøfugler på sine besøk på Jæren i år.

Hettemåke er rødlistet som kritisk truet etter en dramatisk nedgang i hekkebestanden de siste 40 åra. I denne perioden forsvant ni av ti hekkende hettemåker på Jæren.

18. mai 2022: 364 reir på holmen. Gjengroingen er moderat etter at holmen ble ryddet for kratt i mars. Foto: Sindre Molværsmyr/NINA.

27. juni 2022: I denne krattjungelen ble det talt 185 unger. Gjengroingen av geiterams og bringebær er formidabel. Foto: Sindre Molværsmyr/NINA.

0,2 prosent av Rogalands landareal er kvalifisert villmark (minst fem kilometer fra tyngre inngrep). De små restene av villmark fins i Bjerkreimsheiane (bildet) og i Suldalsheiane. Foto: Audun Steinnes.

Om bærekraft, kraftbehov, vind og verdier

Seriøse beregninger viser at menneskers ressursforbruk allerede har nådd et nivå som krever anslagsvis 1½ - 2 jordkloder for å kunne være bærekraftig, og minst 3½ om globalt forbruk skulle bli som det norske.

Av Karl Øyvind Lindheim

Økosystemene svekkes og ødelegges, og artsutryddelsesraten er ca 1000 ganger naturlig rate – og økende. Ødeleggelsene skyldes primært menneskelige areal-beslag/ -bruksendringer og -fragmentering. Klimaendringer og omfattende forurensning er sterkt medvirkende.

Norge har mye kraft, og er nettoeksportør med god margin. Og vi er blant verdens aller mest aktive forbrukere på en klode som sliter tungt med overforbruk av naturen.

Så hvor mye mer kraft trengs for å oppfylle «kraftbehovet»?

Ved ettertanke blir det fort klart at spørsmålet over er irrelevant og i samme kategori som: Hvor mye mer penger trengs for å oppfylle

pengebehovet? I en verden der popularitet er basis for makt og alternative «fakta» flyter rikelig, vil svaret alltid være «MER» - uansett utgangsnivå.

Utfaset villmark

Det sies at vi må ofre mer norsk natur for å hjelpe Europa til å fase ut fossil energi.

Enhver som har foretatt en flyreise over Europa i klarvær har ved selvsyn sett at Europa allerede har faset ut noe annet, nemlig villmark. Landskapet er i all hovedsak monokultur-landbruk, trafikkårer og bebyggelse. Områder som fra luften ser ut som utmark og skog, er utvilsomt sterkt preget av at grunn-eiernes (økonomiske) prioriteringer styrer artsutvalget.

Mangelen på villmark i Europa er

langt mer prekær enn mangelen på energi. Det er derfor verken i Norges, Europas eller verdens interesse at naturen nedbygges ytterligere. Derimot trengs en ny økonomisk verdensordning der energiøkonomisering, natur-restaurering og kamp mot overforbruk prioriteres. Og selvsagt også internasjonalt samarbeid. Men ikke i form av å dele utbyttet fra pervers «verdiskaping» fra enda mer rasering av allerede alvorlig skadet natur.

Alvorlig naturkrise

Naturkrisen er enda mer alvorlig enn klimakrisen fordi det nå er selve livets sikkerhetssystemer som svekkes (mangfold øker robustheten mot allslags nye katastrofer). Tiden er inne for å skjerpe – ikke forenkle – alle krav til grundig saksbehandling forut for ethvert mulig naturinngrep. Og mer natur må nennsomt restaureres enn det som utbygges. Det feige og utopiske målet om alltid økonomisk vekst er hovedårsaken til det tragiske tapet av uerstattelige naturverdier, og må øyeblikkelig stanses!

Sjå Ulla-Førre og RSK under eitt

Av Olav S. Rabbe, Røldal grunneigarlag

Valldal før stølsdalen ble satt under vann på 1960-tallet.
Foto: røldal.info

Det trengst ei overordna vurdering av heile vassdraget frå fjell til Suldalsvatn.

Det er fare for at Røldal- Suldal Kraft-anlegga (RSK) og Ulla-Førre kan bli "optimalisert" kvar for seg utan ei overordna samla vurdering. Dette er veldig uheldig når det trass alt er snakk om vassdrag som har felles utløp til sjøen via Suldalslågen og Hylen.

Her må samfunnsnyttene totalt sett vera viktigare enn inntektene til kraftselskapa kvar for seg.

Eksisterande infrastruktur med vegar, kraftverk og koblingsanlegg må nyttast i det minste vurderast nøye før det blir iverksett bygging av endå fleire anlegg.

Tilbakeføring og restaurering av natur må vera eit absolutt krav dersom det blir iverksett ombygging som har til hensikt å auka inntektene endå meir.

Lyse Kraft DA har signalisert at dei er interessert i å bruka inntil 5 milliarder på oppgradering av RSK.

Dei planane dei har presentert for oss er dessverre lite bra for Røldal.

Det positive er likevel at eit så stort prosjekt vil utløysa ein full konsesjonsprosess. Dermed blir det høve til å få til varige endringar i heile reguleringsområdet som vil kunna betra tilhøva både for bygdefolk, natur og miljø.

Har du noe du vil bli kvitt?

Stavanger kommune

Ut på tur med venner fra hele verden

I år startet vi for fullt et samarbeid med KIA og FLAM der vi inviterer innvandrere og vi tilrettelegger for kjekke aktiviteter og opplevelser i nærnaturen vår.

Vi har et variert tilbud med natur-opplevelser og uteaktivitet i fokus. I sommer tok vi blant annet med to grupper på sommertur til Marøy, der vi koste oss med båttur, bading, fiske, krabbejakt, grilling, soling og en guidet tur i det spennende kulturlandskapet.

I høst tok vi med en gjeng på tur fra Brusand til Kvassheim. Til tross for et lite regnskyll fikk vi en flott dag i Jærlandskapet. Vel framme på friluftsfyret tilsluttet vi oss trekkfugldagen som ble arrangert der. Jæren Friluftsråd spanderte lapper og kaffe/saft til en fornøyd gjeng.

Senere i høst planlegger vi å dra til den nye dagsturhytta på Vistnes, og kommer det snø i Brekko før jul reiser vi dit for aking, skiløping og andre kjekke vinterleker.

Piknik på myke svaberg på Marøy. Foto: Sissel Norheim

KIA tilbyr språkopplæring for kvinner som ikke lenger har rett på gratis kommunal opplæring, eller som har brukt opp rettighetene.

FLAM bidrar til aktiviteter for flerkulturelle barnefamilier og ungdom, og er et møtested for barnefamilier med vedvarende lavinntekt.

Aktivitetene støttes av Miljødirektoratet

Unge styrmenn på Marøyferja. Foto: Erik Thoring

Krabbefangst i fjæra på Marøy. Foto Erik Thoring

Integreringstur til Brusand. Foto Sissel Norheim

Vegkantene er markblomstenes siste leveområder

- Vegkantene er markblomstenes siste leveområder. Derfor er det så viktig at vegmyndighetene tar hensyn når de vedlikeholder vegkantene, sier Svein Imsland, leder i Norsk Botanisk Forening, Rogaland.

Han og hans medlemmer opplever altfor ofte at sjeldne og sårbare blomster i vegkantene blir offer for entreprenørenes slåmaskiner før de har rukket å spre sine frø. Noen ganger hender de også at det blir giftsprøytet for å holde vegetasjonen nede.

Sommeren 2021 gikk alarmen blant lokale botanikere. Svært sjeldne forekomster av den kritisk truede karplanten skjeggknoppurt ble sprøytet ved fylkesvei 4702 i Vadla i Josenfjord. Entreprenøren beklaget tabben, men det store spørsmålet gjensto: Var skjeggknoppurten utryddet?

Overlevde sprøyting

I sommer oppsøkte feltbotaniker Leiv Krumsvik fra Tau åstedene i Josenfjord. Han kom hjem glad og oppløftet:

Kritisk truet skjeggknoppurt fotografert i Josenfjord i sommer. Foto: Leiv Krumsvik.

Få dager etter at bildet av den vakre nattfiolen ble tatt på Ombo kom entreprenørenes grasklippere. Slik så det ut etterpå. Foto: Svein Golf.

- Jeg fant tre forekomster av skjeggknoppurt langs fylkesveien. På den ene stedet var det hele 70 individer. Det var ikke gjennomført slått eller sprøyting da jeg var der 13.juli. Jeg håper og tror at fylkeskommunens samferdselsavdeling har lært, sier Krumsvik.

Fylkeskommunens ansvar

Det er fylkeskommunen som har overtatt ansvaret for fylkesveiene fra Statens Vegvesen. Slike overganger kan være kritiske for naturmangfoldet. Vegvesenet har nemlig kartlagt vegkanter i fylket der det ikke skal slås i vekstsesongen. Spørsmålet er om fylkeskommunen har tatt i bruk verktøyet fra vegvesenet. Og er entreprenørene som utfører vegkantslått tilstrekkelig informert?

Vandalisert på ombo

I sommer inviterte Naturvernfor-

bundet publikum til å melde fra om ødeleggende vegkantslått. Det tok ikke lang tid før Svein Golf fra Ombo meldte seg på banen. Midt i markblomstenes blomstringsperiode hadde en nidkjær entreprenør klipt vegkantene til "svoren". Sjøl et område på Vestersjø som i følge vegatlasen ikke skulle slås før i august var rasert midt i blomstringa.

- Det er en rein vandalisering som pågår på Ombo. Ja, jeg synes dette er på grensen til miljøkriminalitet, skrev han til Naturvernforbundet.

Prosjekt

Naturvernforbundet i Rogaland deltar i et landsdekkende prosjekt kalt «Blomstrende vegkanter for ville pollinatorer». Vår ambisjon er å opprette en god og konstruktiv dialog med fylkeskommunens samferdselsavdeling. Målet er å ta bedre vare på markblomstenes siste fristed langs fylkesveienes vegkanter.

Klage avvist - 1

Vil vipene ved Svebestadveien på Austrått i Sandnes tåle en stor masseutfylling i sitt leveområde? Statsforvalteren i Rogaland mener ja og har avvist en klage fra Birdlife Rogaland og Naturvernforbundet.

Det er Høyland forsøksgård (NMBU) som skal fylle ut et fuktig jordbruksareal på 33 dekar. I dette området er det en fast hekkende vipebestand på tre til fire par. Birdlife og Naturvernforbundet frykter at vipene, som er kritisk truet, kan forsvinne.

Klage avvist - 2

Verneområdestyret for Setesdal vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane godkjente en søknad om 124 helikopterlandinger på Kjerag i september. Norges Jeger- og fiskerforbund, Rogaland og Naturvernforbundet påklaget vedtaket. Klagen ble avvist.

Organisasjonene mener i likhet med verneforvalteren at antallet flygninger bryter med forvaltningsplanen for Frafjordheiane landskapsvernområde. En dispensasjon vil åpne for en sterk økning av motorisert ferdsel.

Klage avvist - 3

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) mener at demonstrasjonsanlegget for flytende havvind utenfor Karmøy må betegnes som et kysthavvindsanlegg på grunn av sin nærhet til kysten. Ettersom det ikke foreligger en tydelig nok plan for hva som skal testes de neste 25 årene virker anlegget å være rigget for drift, ikke testing. FNF mener at de potensielle konsekvensene av kysthavvind i hovedkorridoren for trekkfuglene er så store at føre-var prinsippet tilsier at den omsøkte utvidelsen ikke bør gis konsesjon. NVE har ikke hørt på rådet og gitt anlegget (syv turbiner) konsesjon. Dette vedtaket er påklaget til OED av FNF og Statsforvalteren.

Norsk Stein ønsker å regulere nytt steinbrudd på Kordalsnuten og Grønevikåsen. Det eksisterende bruddet (bildet) har ressurser for 20 års drift. Foto: Erik Thoring

Ekstrem rasering av natur i Suldal

3800 dekar naturareal på Jelsahalvøya skal bygges ned, sprenges bort eller fylles i Sandsfjorden ifølge innspill til ny kommuneplan for Suldal kommune.

Det dreier seg om to nye steinbrudd langs Sandsfjorden. Kordalsnuten og Grønevikåsen (Norsk Stein) og Sauaskolten. I tillegg Jelsa tømmerkai og Wind Works Jelsa som ønsker å bruke nåværende steinbrudd på Berakvam til dokk for bygging av understell til flytende havvind. Disse utbyggingene kan komme i tillegg til eksisterende industriareal på 1700 dekar, i hovedsak Norsk Stein.

Åtte organisasjoner i Forum for Natur og Friluftsliv, Rogaland deriblant Naturvernforbundet er sterkt

skeptisk til industrialisering av Sandsfjorden og Jelsahalvøya. Organisasjonene krever at Suldal kommune må gjøre en samlet konsekvensutredning av alle foreslåtte tiltak. Utredningen må inneholde følgende:

- Belastningen på økosystemet av nye 100-120 år med opptil 150 000 tonn utslipp av finstoff til fjorden.

- Den samlede belastningen kaianlegg og utfyllinger har på økosystemet i fjorden.

- Påvirkningen tiltakene har for strandsonen i Suldal, og friluftslivet og reiselivet i Sandsfjorden.

FNF mener nytt steinbrudd på Sauaskolten må avvises.

Utslippsfritt oppdrett

Naturvernforbundet og Forum for Natur og Friluftsliv foreslår at alle eksisterende oppdrettsanlegg i Stavanger kommune skal være utslippsfrie innen 2027. Det er et av flere innspill til kommunens havbruksplan. Det dreier seg om 20 lokaliteter.

Vi foreslår at eierne får pålegg om å utarbeide en plan for transformering av anleggene fra åpne merder til lukkede, utslippsfrie anlegg. Videre foreslår vi at alle nye lokaliteter i kommunen skal ha utslippsfrie anlegg.

LES HØRINGSUTTALELSENE PÅ: fnf-nett.no/rogaland

Hvordan
får du dette...

...til å bli
denne?

Putt den
i denne!

Alle
kan
trylle!

Alle kan trylle, fordi all glass- og metallemballasje
du leverer til gjenvinning blir råmaterialer til nye,
fine ting. Takk for at du tryller!

I.V.A.R

Stavanger

Sandnes

Sola

Klepp

Hå

Time

Gjesdal

Randaberg

Rennesøy

Kviteseid

Å hindre at avfall oppstår,
ved å gjenbruke, reparere, bruke rester
og ha et bevisst forhold til forbruk og innkjøp,
er det viktigste vi kan gjøre for å redusere
avfallsmengdene.

brukbrukt.no

SANDNES KOMMUNE

Stavanger
kommune

Julegaver til salgs på Mostun

PLAKATER

Vinterfugler.
Rovfugler.
Trekkfugler.
Og mange flere.
Fra kr. 140,-.

FUGLEKASSER

Byggesett meis
og stær Kr. 210,-
(medlemmer kr. 180,-)

PLYSJFUGLER MED EKTE LYD

Assortert utvalg.
Kr. 140,-

BORDBRIKKER

Assortert utvalg
Kr. 90,-

PUSLESPILL

Om plante-
og dyreliv
i Mosvatnet
Kr. 100,-

BØKER

Natur- og turbøker
for barn og voksne
Gode tilbud, fra kr. 100,-

KLIKK OG HENT!

Klikk og hent ordningen finner
du på rogaland-naturvern.no

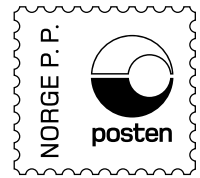
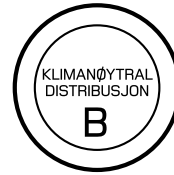
ÅPNINGSTIDER MOSTUNKAFÉEN I DESEMBER

Mandag	11.00-13.30
Onsdag	11.00-13.30
Fredag	11.00-13.30
Søndager	11.00-15.30

Økologiske vafler, kanelsnurr, kaffe og
annen god drikke.

Mostun naturcenter

Avsender:
Rygjavern, Henrik Ibsensgt. 59,
4021 Stavanger

SUPERTILBUD på Mostun!

Kjøp medlemskap i Naturvernforbundet til deg, din familie eller som gave til en venn. Medlemskapet gjelder for hele 2023. Du betaler kr 200,- vanlig medlem (ord. Kr 390,-) eller kr 300,- for familiemedlem (ord.kr. 450,-). Med på kjøpet kan du velge mellom en gratis fuglekasse til en verdi av kr 190,- eller boka «Smykkene i rogalandsnaturen» til en verdi av kr 300,-.

Tilbudet gjelder ved henting og betaling på Mostun natursenter. Du kan også bruke ordningen «Klikk og Hent» som du finner på rogaland-naturvern.no

Hold deg oppdatert om vårt arbeid og våre tilbud!

Få nyhetsbrev hver 14. dag
til din mailboks.

Meld deg på til:
sissel.norheim@naturvernforbundet.no